

Oskarżyciel posiłkowy jako przedmiot ochrony przestępstwa z art. 245 k.k.

The auxiliary prosecutor as the object of protection of the crime from the Art. of 245 Penal Code

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu przedstawiono problematykę związaną z ochroną, jaką art. 245 k.k. przyznaje oskarżycielowi posiłkowemu. Autor postuluje, by ochroną tego przepisu objąć obok oskarżyciela posiłkowego również jego pełnomocnika, a także zwraca uwagę na to, że pominięcie tego uczestnika procesu karnego jako korzystającego z ochrony wskazanego przepisu stanowi niedopatrzenie ustawodawcy i wymaga korekty ustawodawczej.

Artykuł 245 k.k.¹ zapewnia ochronę szczególnie ważnym osobom występującym w procesie karnym, a także i w innych postępowaniach, jakie prowadzone są na podstawie obowiązujących regulacji prawnych, w tym m.in. k.k.s.², k.p.c.³ czy k.p.a.⁴

Przestępstwo wywierania wpływu nie stanowi *novum* w systemie polskiego prawa karnego.

Odpowiednikiem aktualnie obowiązującego art. 245 k.k. był art. 149 k.k. z 1932 r.⁵, który sankcjonował karą więzienia do lat 3 zachowanie polegające na używaniu przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na czynności świadka, biegłego, tłumacza, ławnika bądź przysięgłego albo na dopuszczeniu się, w związku z ich czynnościami, czynnej napaści.

Poprzednikiem art. 245 k.k. był art. 253 k.k. z 1969 r.⁶, który penalizował zachowanie polegające na używaniu przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na

¹ Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 ze zm. Art. 245 k.k.: „Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na świadka, biegłego, tłumacza, oskarżyciela albo oskarżonego lub w związku z tym narusza jego nietykalność cielesną, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

² T.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 186, ze zm.

³ T.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.

⁴ T.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 267, ze zm.

⁵ Dz.U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571.

⁶ Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94, ze zm.

czynności świadka, biegłego lub tłumacza albo na dopuszczeniu się czynnej napaści w związku z czynnościami tych uczestników procesu.

Przepis art. 253 k.k. z 1969 r. nie obejmował swoją ochroną oskarżyciela oraz oskarżonego, co stanowiło poważny mankament, usunięty dopiero przez art. 245 obecnie obowiązującej ustawy karnej. Oskarżyciel korzysta zatem ze szczególnej ochrony, jaką przyznaje mu art. 245 k.k., stosunkowo niedługo, bo dopiero od 17 lat, tyle bowiem obowiązuje aktualna ustawa karna.

Co się tyczy pojęcia oskarżyciela, użytego w art. 245 k.k., to przyjąć, w mojej ocenie należy, że chodzi tu o oskarżycieli wszelkiego typu, a więc nie tylko oskarżyciela publicznego, ale również oskarżyciela prywatnego, jak i posiłkowego⁷.

W niniejszym opracowaniu chciałbym przyjrzeć się bliżej oskarżycielowi posiłkowemu w procesie karnym jako podmiotowi, który korzysta z ochrony art. 245 k.k.

Wystąpienie w postępowaniu karnym w charakterze oskarżyciela posiłkowego stanowi jedną z przewidzianych w ustawie procesowej form realizacji uprawnień pokrzywdzonego jako strony postępowania jurysdykcyjnego⁸.

W literaturze procesu karnego, jak i w orzecznictwie, podkreśla się, że działalność pokrzywdzonego w procesie karnym jako oskarżyciela posiłkowego ma przede wszystkim charakter „satysfakcyjny”. Nie sposób odmówić jej również funkcji kompensacyjnej, zwłaszcza od momentu wejścia w życie ustawy z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁹, co nastąpiło 1 lipca 2015 r.¹⁰ Jak wskazał SN w uchwale z 1976 r.: „udział oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu sądowym w charakterze strony procesowej zwiększa kontradiktoryjność tego postępowania i w związku z tym stanowi czynnik mogący pomóc w bardziej wszechstronnym wyjaśnieniu istotnych okoliczności sprawy, a w konsekwencji ma doniosłe znaczenie w zakresie ustalenia prawdy”¹¹.

Oskarżycielem posiłkowym w procesie karnym jest pokrzywdzony, który w sprawie o przestępstwo ścigane z urzędu występuje z oskarżeniem obok oskarżyciela publicznego (oskarżyciel posiłkowy uboczny) lub w określonych prawem sytuacjach, także samodzielnie zamiast niego (oskarżyciel posiłkowy subsydiarny).

⁷ Nie brak tu poglądów odmiennych. W związku z treścią art. 226 k.k. oraz art. 224 k.k., które chronią funkcjonariuszy publicznych, A. Marek jest zdania, że art. 245 k.k. w istocie obejmuje ochroną jedynie oskarżyciela posiłkowego i prywatnego – por. A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2001, s. 612–613.

⁸ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do art. 1–296*, t. 1, Warszawa 2004, s. 299.

⁹ Dz.U. z 2013 r. poz. 1247.

¹⁰ R. Kmieciak, *Oskarżyciel posiłkowy w procesie karnym*, Warszawa 1977, s. 13.

¹¹ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej SN z 26 listopada 1976 r., VI KZP 11/75, PG OSN 1977, nr 3, poz. 18.

Kodeks postępowania karnego umożliwia pokrzywdzonemu w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego przystąpienie do procesu karnego w następujących postaciach:

- 1) oskarżyciela posiłkowego ubocznego, który działa obok oskarżyciela publicznego, który wniósł oskarżenie (art. 54 § 1 k.p.k.);
- 2) oskarżyciela posiłkowego ubocznego, który w związku z cofnięciem przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia (art. 14 § 2 k.p.k.) pozostaje jedynym oskarżycielem w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, a więc działa zamiast oskarżyciela publicznego (art. 54 § 2 k.p.k.);
- 3) oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, który działa zamiast oskarżyciela publicznego, wnosząc własne oskarżenie w warunkach jakie określone są w art. 55 k.p.k. w sprawie o czyn ścigany z urzędu (art. 55 § 1 k.p.k.);
- 4) oskarżyciela posiłkowego ubocznego, który przyłączył się do postępowania, jakie zainicjowane zostało oskarżeniem wniesionym przez innego pokrzywdzonego – oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego (art. 55 § 3 k.p.k.)¹².

Oskarżyciel posiłkowy może również występować w postępowaniu karnym, przedmiotem którego jest czyn ścigany z oskarżenia prywatnego, z czym mamy do czynienia w razie ingerencji prokuratora w trybie art. 60 k.p.k. w następujących sytuacjach:

- 1) jeżeli prokurator wszczął postępowanie przygotowawcze i skierował do sądu akt oskarżenia – pokrzywdzony, stosownie do dyspozycji art. 60 § 2 *in fine* k.p.k., może przystąpić do procesu w charakterze oskarżyciela posiłkowego na zasadach, o których mowa w art. 54 k.p.k.;
- 2) jeżeli prokurator wstąpił do postępowania już wszczętego, to pokrzywdzony, który wcześniej wniósł prywatny akt oskarżenia, korzysta z uprawnień oskarżyciela posiłkowego; pokrzywdzony w takiej sytuacji staje się *ex lege* oskarżycielem posiłkowym bez konieczności składania oświadczenia, że będzie działał w procesie w tym charakterze; jeżeli prokurator, który wstąpił do postępowania już wszczętego, odstąpi potem od oskarżenia, pokrzywdzony powraca w dalszym postępowaniu do praw oskarżyciela prywatnego (art. 60 § 3 k.p.k.);

¹² J. Grajewski [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, t.1, Warszawa 2010, s. 241. Przy braku ustawowego nazewnictwa tych trzech zróżnicowanych form udziału oskarżyciela posiłkowego w procesie karnym w literaturze spotkać można także inne odpowiadające im określenia, takie jak: 1) oskarżyciel posiłkowy uboczny, 2) oskarżyciel posiłkowy subsydiarny zasadniczy, 3) oskarżyciel posiłkowy subsydiarny uboczny – por. J. Zagrodnik, *Instytucja skargi subsydiarnej w procesie karnym*, Warszawa 2005, s. 99–114. Oskarżyciel posiłkowy, o którym mowa w art. 55 § 3 k.p.k., bywa również nazywany oskarżycielem posiłkowym dodatkowym – por. R. Kmiecik, *Posiłkowe oskarżenie zastępcze w sprawie o przestępstwo publiczno-skargowe, Nowe prawo karne procesowe, Zagadnienia wybrane, Księga ku czci prof. W. Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999, s. 304.

- 3) w przypadku, o którym mowa w pkt 1, w razie odstąpienia przez prokuratora od oskarżenia, pokrzywdzony może w terminie zawitym 14 dni od daty powiadomienia go o tym fakcie złożyć akt oskarżenia lub oświadczenie, że podtrzymuje oskarżenie jako prywatne, a jeżeli takiego oświadczenia nie złoży, sąd umarza postępowanie (art. 60 § 4 k.p.k.)¹³;
- 4) jeżeli w toku postępowania prywatnoskargowego doszło do wysunięcia oskarżenia wzajemnego, a prokurator objął oba oskarżenia ściganiem z urzędu, obydwaj oskarżeni stają się z mocy prawa, w odpowiednim zakresie, oskarżycielami posiłkowymi (ubocznymi), pozostając jednocześnie oskarżonymi w tym samym postępowaniu (art. 498 § 3 k.p.k.). W razie objęcia tylko jednego z oskarżeń wzajemnych ściganiem z urzędu przez prokuratora, oskarżenie przeciwne sąd wyłącza do odrębnego prowadzenia, a oskarżyciel prywatny, do którego prokurator się przyłączył, staje się *ex lege* ubocznym oskarżycielem posiłkowym (art. 498 § 2 k.p.k.)¹⁴.

Uprawnienie oskarżyciela posiłkowego do udziału w postępowaniu sądowym w charakterze strony nie jest ograniczone jedynie do etapu przed sądem pierwszej instancji. Może on realizować swoje interesy również w postępowaniu apelacyjnym¹⁵, posiada bowiem czynną legitymację procesową do zaskarżenia wyroku, np. co do winy, kary, jak i innego rozstrzygnięcia tam zawartego. Wspomnieć należy natomiast, że przepisów o oskarżycielu posiłkowym nie stosuje się w postępowaniu sądowym dotyczącym wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających (art. 354 pkt 1 k.p.k.)¹⁶.

Przez cały czas udziału w procesie karnym oskarżyciel posiłkowy korzysta z ochrony art. 245 k.k.

Przystąpienie do postępowania karnego w charakterze oskarżyciela posiłkowego w sytuacji, gdy akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, możliwe jest zarówno w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego, jak i w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, w których prokurator wniósł akt oskarżenia lub wnioski o warunkowe umorzenie postępowania w oparciu o art. 60 k.p.k., i wymaga oświadczenia pokrzywdzonego, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego, które musi być złożone do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej (art. 54 § 1 k.p.k.).

¹³ J. Grajewski [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, op. cit., s. 241.

¹⁴ T. Grzegorzczak, *Oskarżyciel posiłkowy w nowym kodeksie postępowania karnego*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna, Krótkie komentarze*, z. 1, Warszawa 1997, s. 43.

¹⁵ Wyrok SN z 17 maj 2001 r., III KKN 576/98, „Prokuratura i Prawo”, dodatek „Orzecznictwo „2002, nr 1, poz. 7.

¹⁶ Por. wyrok SA w Łodzi z 14 października 2010 r., II AKz 170/10, LEX nr 914171. Jeżeli prokurator złoży wniosek dotyczący orzeczenia środka zabezpieczającego na podstawie art. 324 § 1 k.p.k., to zostaje on rozpatrzony na posiedzeniu w trybie określonym w art. 339 § 1 pkt 1 k.p.k., wyznaczonym przez prezesa sądu.

W związku z wyraźnym określeniem przez ustawodawcę terminu do złożenia takiego oświadczenia wskazać należy, że o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oskarżyciel publiczny zawiadamia ujawnionego pokrzywdzonego. Ponadto ustawa procesowa nakłada na oskarżyciela publicznego obowiązek pouczenia pokrzywdzonego o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 334 § 5 k.p.k.). W przypadku gdy w sprawie ustalono tylu pokrzywdzonych, że ich indywidualne zawiadomienie o przysługujących im uprawnieniach spowodowałoby poważne utrudnienie w prowadzeniu postępowania, zawiadamia się ich poprzez ogłoszenie w prasie, radiu lub telewizji (art. 131 § 2 k.p.k.). W takim wypadku w aktach sprawy pozostawia się odpis nadanego komunikatu wraz z podpisem osoby nadającej (art. 137 k.p.k.). Skorzystanie przez organ procesowy z takiej drogi zawiadomienia pokrzywdzonych o ich uprawnieniach do działania na etapie postępowania jurysdykcyjnego w charakterze oskarżyciela posiłkowego powoduje, że nie jest konieczne wysyłanie im zawiadomień indywidualnych. Naruszenie przez organy procesowe przepisów postępowania, które uniemożliwiło uczestnikowi postępowania wstąpienie w prawa strony, może stanowić, z reguły, podstawę do zarzutu naruszenia prawa procesowego, które mogło mieć wpływ na treść wyroku. Odmienne stanowisko prowadziłoby do fikcyjności gwarancji procesowych¹⁷.

Termin, o którym mowa w art. 54 § 1 k.p.k., jest terminem prekluzyjnym i nie może zostać przywrócony. Pokrzywdzony odzyskuje jednak prawo do złożenia oświadczenia o wstąpieniu do procesu w charakterze oskarżyciela posiłkowego w przypadku, gdy rozprawa prowadzona jest od początku np. w sytuacjach, o których mowa w art. 402 § 2 k.p.k. (w przypadku prowadzenia przerwanej rozprawy po przerwie od początku, gdy skład sądu uległ zmianie, albo gdy sąd uznał to za konieczne¹⁸) lub art. 404 § 2 k.p.k.¹⁹ (w przypadku prowadzenia przerwanej rozprawy od początku²⁰).

Szczególny termin do złożenia przez pokrzywdzonego oświadczenia o przystąpieniu do procesu w charakterze oskarżyciela posiłkowego przewiduje art. 343 § 5 k.p.k. Zgodnie z treścią tego przepisu w przypadku wystąpienia przez prokuratora do sądu z wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar

¹⁷ Por. postanowienie SN z 25 marca 1993 r., II KRN 91/93, OSNKW 1993, nr 9–10, poz. 59.

¹⁸ Każda zmiana składu sądu po przerwie w jakimkolwiek stadium rozprawy powoduje konieczność prowadzenia jej od początku. Kontynuowanie rozprawy przerwanej w zmienionym składzie powoduje, że wydane przez ten sąd orzeczenie podlega uchyleniu, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia – art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. – wyrok SN z 26 września 2001 r., III KKN 219/01, „Prokuratura i Prawo”, dodatek Orzecznictwo 2002, nr 3, poz. 7.

¹⁹ J. Grajewski [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, op. cit., s. 1076.

²⁰ Sąd powinien uznać za konieczne prowadzenie przerwanej rozprawy od początku, gdy ze względu na rodzaj prowadzonych w sprawie dowodów i długość przerw, istnieje zagrożenie realizacji zasady bezpośredniości i zasady koncentracji rozprawy, w szczególności wówczas, gdy najistotniejsze dowody w sprawie przeprowadzone zostaną w pierwszych dniach rozpraw – wyrok SN z 10 stycznia 1977 r., V KR 215/76, OSNKW 1977, nr 6, poz. 64.

lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających również prawnie chroniony interes pokrzywdzonego (art. 335 § 3 k.p.k. w zw. z art. 335 § 1 k.p.k.), bądź też w przypadku dołączenia przez prokuratora do aktu oskarżenia wniosku o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających również prawnie chroniony interes pokrzywdzonego (art. 335 § 2 k.p.k.), prezes sądu kieruje sprawę na posiedzenie (odpowiednio: art. 339 § 1 pkt 3 k.p.k. i art. 339 § 1 pkt 3a k.p.k.), a pokrzywdzony najpóźniej na tym posiedzeniu może złożyć oświadczenie, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

W przypadku gdy danej osoby (pomimo złożenia stosownego oświadczenia) nie dopuszczono do udziału w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego, a następnie sąd doszedł do wniosku, że przy zmienionej kwalifikacji prawnej czynu, który jest przedmiotem zainteresowania sprawy, osobie takiej przysługiwałyby jednak uprawnienia pokrzywdzonego, to powinien rozważyć prowadzenie sprawy od początku, aby umożliwić jej ponowne wystąpienie z takim oświadczeniem²¹.

Oświadczenie pokrzywdzonego o przystąpieniu do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego podlega jedynie kontroli formalnej, która ma na celu ustalenie, czy zostało ono złożone przez osobę uprawnioną i w przewidzianym do tego terminie. W przypadku gdy oświadczenie takie zostało złożone przez osobę nieuprawnioną (niebędącą pokrzywdzonym lub osobę, która nie jest uprawniona do wykonywania praw pokrzywdzonego w trybie, o którym mowa w art. 51 lub 52 k.p.k.) albo po terminie, sąd orzeka, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu (art. 56 § 2 k.p.k.). Postanowienie o niedopuszczeniu do udziału w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego jest orzeczeniem niezaskarżalnym (art. 56 § 3 k.p.k.)²².

Oświadczenie pokrzywdzonego że będzie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego, ma charakter konstytuujący, jego procesowym skutkiem jest nabycie przez pokrzywdzonego uprawnień oskarżyciela posiłkowego²³. Ustawa procesowa nie wymaga żadnej szczególnej formy dla takiego oświadczenia; musi być ono wyraźne, może być złożone ustnie do protokołu lub na piśmie (art. 116 k.p.k.)²⁴. Jeżeli oświadczenie takie ma formę pisemną, musi spełniać wymogi, jakie art. 119 k.p.k. przewiduje dla pisma procesowego,

²¹ Postanowienie SN z 24 maja 2011 r., II KK 13/11, LEX nr 847132.

²² Postanowienie SA w Katowicach z 28 sierpnia 2013 r., II AKz 499/13, „Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach” 2013, nr 4, poz. 14.

²³ K. Marszał, *Proces karny*, Warszawa 2013, s. 239; wyrok SA w Warszawie z 1 czerwca 2006 r., II AKa 143/06, KZS 2006, nr 10, s. 33.

²⁴ Przepisy k.p.k. nie przewidują możliwości skutecznego składania oświadczeń procesowych w formie dokumentu elektronicznego, zgodnie z wymogami jakie określone zostały w ustawie z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 262, ze zm.) – por. postanowienie SN z 26 marca 2009 r., I KZP 39/08, OSNKW 2009, nr 5, poz. 36.

powinno zatem zawierać oznaczenie organu, do którego jest skierowane, oraz sprawy, której dotyczy, oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo, treść oświadczenia, które można uzasadnić, a także datę i podpis składającego pismo. Samo więc oświadczenie pokrzywdzonego jest ustawowym czynnikiem konstytuującym jego status oskarżyciela posiłkowego działającego w procesie karnym w charakterze strony obok oskarżyciela publicznego. Z tego powodu zbędna jest tu jakakolwiek dalsza decyzja organu sądowego o dopuszczeniu pokrzywdzonego do udziału w procesie w charakterze oskarżyciela posiłkowego, czy też deklaracja sądowa stwierdzająca jego status oskarżyciela posiłkowego²⁵. Jeśli nie wystąpią przeszkody formalne uniemożliwiające przyjęcie oświadczenia, od momentu jego złożenia pokrzywdzony staje się stroną czynną postępowania jurysdykcyjnego²⁶ i jako oskarżyciel posiłkowy zostaje objęty ochroną art. 245 k.k.

Wskazany powyżej tryb nie jest jedynym sposobem wejścia pokrzywdzonego w prawa oskarżyciela posiłkowego. W przypadku cofnięcia aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego pokrzywdzony, który uprzednio nie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego, może w terminie 14 dni od dnia powiadomienia go o cofnięciu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia złożyć oświadczenie, że przystępuje do procesu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 54 § 2 k.p.k.). Oskarżyciel publiczny, stosownie do treści art. 14 § 2 zd. 1 k.p.k., może cofnąć akt oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Podkreślenia wymaga, że nie chodzi tu o każdą rozprawę główną lecz o pierwszą, a więc nie jest dopuszczalne cofnięcie przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia po uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania²⁷. W toku przewodu sądowego przed sądem pierwszej instancji cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne jest natomiast jedynie za zgodą oskarżonego (art. 14 § 2 zd. 2 k.p.k.)²⁸. W przypadku cofnięcia aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego oskarżyciel posiłkowy może być jedynym oskarżycielem, który popierał będzie oskarżenie. Nie jest zatem

²⁵ S. Łagodziński, *Pokrzywdzony jako oskarżyciel posiłkowy w sprawach publicznoskargowych*, „Prawo w Działaniu” 2008, nr 3, s. 152–186.

²⁶ Postanowienie SN z 11 lutego 2004 r., III KK 295/03, LEX nr 84468; K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1997, s. 146. Zgodnie z orzecznictwem SN, pokrzywdzonemu prawidłowo pouczonemu przy skierowaniu aktu oskarżenia do sądu o prawie do zgłoszenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 334 § 5 k.p.k. i art. 54 § 1 k.p.k.), który nie skorzystał z tego prawa do chwili wydania na posiedzeniu przygotowawczym postanowienia o umorzeniu postępowania karnego, nie przysługuje zażalenie na postanowienie w tym przedmiocie, gdyż nie stał się on stroną w postępowaniu sądowym. Do chwili złożenia przez pokrzywdzonego oświadczenia sąd nie jest zobowiązany żadnym przepisem do powiadomiania go o terminach posiedzeń, doręczania odpisów orzeczeń oraz pouczenia o uprawnieniach do wnoszenia zażaleń z wyjątkiem wypadków jednoznacznie wskazanych w ustawie, np. art. 444 k.p.k. – por. uchwała SN z 25 lutego 2005 r., I KZP 35/04, OSNKW 2005, nr 2, poz. 14.

²⁷ Termin ten ma charakter prekluzyjny i nie podlega przywróceniu. Oznacza to, że jeśli oskarżyciel zwięźle przedstawił zarzuty oskarżenia (art. 385 § 1 k.p.k.), to późniejsze cofnięcie aktu oskarżenia wymaga zgody oskarżonego.

²⁸ W przeciwnym razie oskarżyciel publiczny mógłby jednostronną czynnością procesową doprowadzić do umorzenia postępowania w sytuacji, w której udowodnienie tezy oskarżenia napotka przed sądem na trudności.

możliwe umorzenie postępowania w oparciu o dyspozycję art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. (z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela) w sytuacji, gdy oskarżyciel publiczny odstąpił od oskarżenia, ale w procesie działa jeszcze oskarżyciel posiłkowy uboczny, który przystąpił do procesu poprzez złożenie oświadczenia, o którym mowa w art. 54 § 2 k.p.k. Z chwilą złożenia takiego oświadczenia, które może mieć formę pisemną lub ustną do protokołu (art. 116 k.p.k.), pokrzywdzony uzyskuje status oskarżyciela posiłkowego, co jest równoznaczne z objęciem go, jako strony postępowania jurysdykcyjnego, ochroną art. 245 k.k.

Pokrzywdzony może również samodzielnie wystąpić z aktem oskarżenia w sprawie o czyn ściągany z urzędu, jako oskarżyciel posiłkowy, w razie powtórnego wydania przez organ prowadzący postępowanie postanowienia o odmowie wszczęcia lub postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego. W wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2 k.p.k., pokrzywdzony może w ciągu miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu wnieść akt oskarżenia do sądu (art. 55 § 1 k.p.k.). Uprawnienie pokrzywdzonego i warunki formalnoprawne wniesienia skargi subsydiarnej określają art. 55 § 1 i 2, art. 306 § 1 i 1a oraz art. 330 § 2 k.p.k.²⁹

Pokrzywdzony uzyskuje status subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego, który w procesie karnym działa zamiast oskarżyciela publicznego w przypadku zaistnienia następujących okoliczności:

- na pierwsze postanowienie o odmowie wszczęcia lub postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego, pokrzywdzony wnosi zażalenie, za pośrednictwem prokuratora, który je wydał lub zatwierdził (art. 465 § 2 k.p.k.) do sądu właściwego do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji (art. 329 § 1 k.p.k.),
- sąd właściwy do rozpoznania sprawy uchyła postanowienie o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego, wskazując jednocześnie powody uchylenia, a w miarę potrzeby także okoliczności, które należy wyjaśnić lub czynności, które należy przeprowadzić; wskazania te są dla organu prowadzącego postępowanie wiążące (art. 330 § 1 k.p.k.),
- jeżeli organ prowadzący postępowanie, po dokonaniu czynności wskazanych przez sąd, nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, ponownie wydaje postanowienie o odmowie wszczęcia lub postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego (art. 330 § 2 zd. 1 k.p.k.),
- pokrzywdzony, który uprzednio uruchomił postępowanie zażaleniowe przewidziane w art. 306 § 1 lub 1a k.p.k., może w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o

²⁹ S. Łagodziński, *Pokrzywdzony jako oskarżyciel posiłkowy w sprawach publiczno-skargowych*, op. cit., s. 164.

decyzji prokuratora wnieść akt oskarżenia, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k., o czym należy go pouczyć (art. 330 § 2 zd. 2 k.p.k.),

- akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez pełnomocnika³⁰ i spełniać wymogi formalne pisma procesowego wskazane w art. 119 § 1 k.p.k. oraz zawierać dane wymienione w art. 332 i 333 § 1 k.p.k.; należy do niego dołączyć po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz prokuratora (art. 55 § 2 k.p.k.)³¹.

Powyższe wskazuje, że bycie pokrzywdzonym³² jako merytoryczna przesłanka skargi subsydiarnej rozumiane jako bezpośrednie naruszenie lub zagrożenie dobra prawnego osoby fizycznej lub prawnej zachodzą *iunctim* z pozostałymi warunkami formalnymi, uprawnia pokrzywdzonego do wniesienia prywatnego aktu oskarżenia³³.

Termin miesięczny do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k., należy liczyć od daty doręczenia pokrzywdzonemu, który zgodnie z art. 306 § 1 lub 1a k.p.k. zaskarżył uprzednie postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub postanowienia o jego umorzeniu zawiadomienia o postanowieniu prokuratora o ponownej odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub ponownym umorzeniu wraz z pouczeniem, że na postanowienie to nie służy zażalenie (art. 100 § 8 k.p.k.), łącznie z pouczeniem o uprawnieniu do wniesienia aktu oskarżenia, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k. (art. 330 § 2 zd. 2 k.p.k.). Oba wskazane tu warunki, to znaczy

³⁰ Wynikający z art. 55 § 2 k.p.k. obowiązek sporządzenia i podpisania subsydiarnego aktu oskarżenia musi być zrealizowany łącznie, co oznacza, iż nie będzie wystarczające jedynie podpisanie przez pełnomocnika (radcę prawnego lub adwokata) pisma sporządzonego przez pokrzywdzonego, a także sytuacja, gdy subsydiarny akt oskarżenia zostaje sporządzony przez pełnomocnika (radcę prawnego lub adwokata), a podpisany przez pokrzywdzonego – por. A. Baj, *Radca prawny w procesie karnym w świetle zmiany Kodeksu postępowania karnego z 05.11.2009*, „Radca Prawny” 2010, nr 4, s. 10.

³¹ J. Grajewski [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 250.

³² Pokrzywdzony uzyskuje uprawnienie wynikające z art. 55 § 1 k.p.k. wyłącznie w odniesieniu do konkretnego zdarzenia faktycznego. W związku z tym sąd, badając dopuszczalność oskarżenia wniesionego przez pokrzywdzonego, powinien skontrolować, czy zachowana jest tożsamość czynu, którego dotyczyły decyzje jakie kończyły postępowanie przygotowawcze, a którego popełnienie zarzuca pokrzywdzony w subsydiarnym akcie oskarżenia oskarżonemu. Chodzi o to, aby umorzone postępowanie przygotowawcze oraz postępowanie jurysdykcyjne wszczęte w oparciu o akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego miały identyczną podstawę faktyczną. Pokrzywdzony, który kieruje na podstawie art. 55 § 1 k.p.k. akt oskarżenia, powinien pamiętać, że musi on obejmować podejrzanego, wobec którego umorzono postępowanie przygotowawcze. Odmienne określenie osoby sprawcy wyłącza identyczność czynu. Za niedopuszczalne zatem uznać należy skierowanie przez pokrzywdzonego, na podstawie art. 55 § 1 k.p.k., oskarżenia przeciwko innej osobie niż ta, która występowała w umorzonym postępowaniu przygotowawczym w charakterze podejrzanego. Ponadto pokrzywdzony, wnosząc akt oskarżenia, nie może zarzucić oskarżonemu popełnienia innego przestępstwa niż to, które stanowiło podstawę faktyczną umorzonego postępowania przygotowawczego. W przeciwnym wypadku, konieczne będzie wydanie przez sąd postanowienia o umorzeniu postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 339 § 3 pkt 1 w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.) – S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego aktu oskarżenia*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 12, s. 65–66.

³³ S. Łagodziński, *Pokrzywdzony jako oskarżyciel posiłkowy w sprawach publicznie skargowych*, op. cit., s. 164–165.

zawiadomienie oraz pouczenie, muszą zostać spełnione łącznie³⁴. Termin, o którym tutaj mowa, ma charakter prekluzyjny, nie może zostać przywrócony, a jego przekroczenie skutkuje bezskutecznością wniesionego przez pokrzywdzonego aktu oskarżenia (art. 56 § 2 k.p.k.)³⁵. Jego upływ skutkuje wygaśnięciem prawa pokrzywdzonego do wniesienia skargi.

Akt oskarżenia subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego musi odpowiadać wymogom formalnym, o których mowa w art. 119 § 1, art. 332 oraz art. 333 § 1 k.p.k.³⁶ Artykuł 55 § 2 k.p.k., odsyłając do wskazanych powyżej przepisów, wyraźnie wskazuje, iż akt oskarżenia wnoszony przez pokrzywdzonego musi zawierać taką samą treść jak akt oskarżenia, który sporządzany jest przez oskarżyciela publicznego³⁷. Należy do niego dołączyć po jednym odpisie dla każdego oskarżonego i prokuratora. Jeżeli akt oskarżenia nie odpowiada wymogom, o których mowa we wskazanych tutaj przepisach lub nie dołączono do niego wymaganej liczby odpisów, prezes sądu (przewodniczący wydziału, upoważniony sędzia – art. 93 § 2 k.p.k.) zwraca go oskarżycielowi w celu usunięcia braków w terminie 7 dni od jego doręczenia (art. 337 § 1 k.p.k.)³⁸. Na zarządzenie prezesa przysługuje zażalenie do sądu

³⁴ Postanowienie SA we Wrocławiu z 3 sierpnia 2011 r., II AKz 303/11, LEX nr 944105.

³⁵ W czasie kiedy biegnie termin do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, pokrzywdzony może złożyć wniosek o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia tego aktu oskarżenia. W takiej sytuacji termin do wniesienia zastępczego aktu oskarżenia biegnie na nowo. W przeciwnym wypadku termin do wniesienia aktu oskarżenia mógłby niejednokrotnie upłynąć, jeszcze zanim prezes sądu rozpoznałby wniosek pokrzywdzonego o wyznaczenie mu pełnomocnika z urzędu. Przyjąć zatem należy, że w razie wyznaczenia pokrzywdzonemu pełnomocnika z urzędu, termin do wniesienia aktu oskarżenia biegnie od dnia doręczenia mu zawiadomienia o wyznaczeniu. Natomiast w przypadku decyzji odmownej należy o niej poinformować pokrzywdzonego i jednocześnie pouczyć, że termin do wniesienia aktu oskarżenia biegnie od dnia doręczenia tego zawiadomienia – por. J. Grajewski [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 246.

³⁶ Wymogi, jakim odpowiadać musi subsydiarny akt oskarżenia, to przede wszystkim wskazanie osoby oskarżonego (jego imienia, nazwiska i innych danych o jego osobie), dokładne określenie zarzuczonego mu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody, a także wskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpada, wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy i trybu postępowania oraz zawarcie informacji o złożeniu przez pokrzywdzonego wniosku, o którym mowa w art. 59a k.k. Akt oskarżenia wnoszony przez oskarżyciela posiłkowego powinien również zawierać wykaz dowodów, o których przeprowadzenie podczas rozprawy głównej oskarżyciel wnosi, wraz z określeniem dla każdego dowodu, jakie okoliczności mają być udowodnione, a w razie potrzeby także wraz ze wskazaniem sposobu i kolejności przeprowadzenia dowodów. Wykaz taki powinien być usystematyzowany według rodzajów czynności dowodowych, w szczególności zaś zawierać odrębne listy: 1) osób, których wezwania na rozprawę oskarżyciel żąda, 2) dokumentów, których odczytania, odtworzenia bądź ujawnienia domaga się oskarżyciel, 3) dowodów rzeczowych podlegających oględzinom. Do aktu oskarżenia oskarżyciel może dołączyć uzasadnienie, w którym przytacza się fakty i dowody, na których oskarżenie się opiera, a w miarę potrzeby wyjaśnia podstawę prawną oskarżenia i omawia okoliczności, na które powołuje się oskarżony w swej obronie.

³⁷ S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego aktu oskarżenia*, op. cit., s. 75.

³⁸ Tak jak w przypadku kontroli aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela publicznego prezes sądu pierwszej instancji dokonuje kontroli warunków formalnych aktu oskarżenia, jaki wniesiony został przez oskarżyciela subsydiarnego. W trybie art. 337 k.p.k. kontrolowane są wymogi określone w art. 119 § 1, art. 332 i art. 333 § 1 k.p.k., a także dodatkowy wymóg, jakim jest obowiązek sporządzenia i podpisania aktu oskarżenia przez pełnomocnika (adwokata lub radcę prawnego). W przypadku wniesienia aktu oskarżenia, który nie odpowiada wymogom formalnym, prezes sądu wzywa do usunięcia braków w terminie 7 dni od dnia doręczenia zarządzenia. Jeżeli oskarżyciel posiłkowy usunie braki formalne w terminie 7-dniowym jaki wyznaczony został w zarządzeniu prezesa sądu o zwrocie aktu oskarżenia to pomimo upływu miesięcznego terminu określonego w art. 55 § 1 k.p.k. czynność wniesienia aktu oskarżenia uznać należy za skuteczną – por. S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego aktu oskarżenia*, op. cit., s. 79; F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania*

właściwego do rozpoznania sprawy (art. 337 § 2 k.p.k.). Jeżeli akt oskarżenia został poprawiony lub uzupełniony w terminie jaki wyznaczony został zarządzeniem prezesa sądu, albo w terminie 7 dni od daty postanowienia o nieuwzględnieniu zażalenia oskarżyciela na takie zarządzenie prezesa sądu, i o ile oskarżyciel brał udział w posiedzeniu, to taki akt oskarżenia wywołuje skutki procesowe od chwili jego wniesienia.

Wniesienie przez pokrzywdzonego aktu oskarżenia skutkuje powstaniem stanu zawisłości sprawy przed sądem. Z chwilą wniesienia aktu oskarżenia pokrzywdzony uzyskuje status oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego i od tego momentu zostaje objęty ochroną art. 245 k.k. Stanu zawisłości sprawy przed sądem nie uchyla zwrot aktu oskarżenia, w celu jego poprawienia lub uzupełnienia. Stąd też pokrzywdzony, który wniósł subsydiarny akt oskarżenia, a który następnie został mu zwrócony w oparciu o art. 337 § 1 k.p.k. celem poprawienia lub uzupełnienia nie traci statusu oskarżyciela posiłkowego, a tym samym ochrony jaką przyznaje mu z tego tytułu art. 245 k.k. Ma to istotne znaczenie, albowiem obowiązek wniesienia poprawionego lub uzupełnionego aktu oskarżenia (art. 337 § 3 k.p.k.) spoczywa tylko na oskarżycielu publicznym, który w sytuacji przewidzianej we wskazanym tu przepisie zobowiązany jest poprawić lub uzupełnić akt oskarżenia i wnieść go ponownie do sądu w terminie jaki określony został przez sąd. Pozostali oskarżyciele natomiast (posiłkowy, prywatny), według swego uznania, albo wnoszą ponownie akt oskarżenia, albo rezygnują z dokonania tej czynności, następstwem czego będzie umorzenie postępowania karnego wobec braku skargi uprawnionego oskarżyciela w oparciu o art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. Nie trudno zatem wyobrazić sobie sytuację, w której zaniechanie poprawienia lub uzupełniania subsydiarnego aktu oskarżenia, jaki zwrócony został w trybie art. 337 § 1 k.p.k., nastąpi skutek wywarcia wpływu na oskarżyciela posiłkowego dokonanego użyciem przemocy lub groźby bezprawnej albo naruszeniem w związku z tym jego nietykalności cielesnej³⁹. W przypadku zaistnienia tego typu zachowań będziemy mieli do czynienia z występkiem, o którym mowa w art. 245 k.k.

karnego, t. 2, Warszawa 1999, s. 932. Również w przypadku, gdy akt oskarżenia po usunięciu braków formalnych zostanie wniesiony wprawdzie po upływie terminu 7-dniowego, ale jeszcze zanim upłynie termin miesięczny, należy uznać, iż został on wniesiony po usunięciu braków formalnych po raz pierwszy – por. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, Warszawa 2008, s. 675.

³⁹ Subsydiarny akt oskarżenia, choć jest objęty przymusem adwokacko-radcowskim, pochodzi od pokrzywdzonego (art. 55 § 2 k.p.k.). Wobec tego w wypadku, gdy takie pismo wniesione zostało przez pełnomocnika, a brak polega na nieuiszczeniu należytej opłaty, wezwaniu na podstawie art. 120 § 1 k.p.k. podlega strona, w imieniu której pismo wniesiono, ponieważ od niej ten akt oskarżenia pochodzi (por. postanowienie SN z 24 kwietnia 2013 r., II KK 266/12, OSNKW 2013, nr 8, poz. 71). Pokrzywdzony, który został wezwany do uiszczenia opłaty, uzyskał status oskarżyciela posiłkowego, stąd też w przypadku nieuiszczenia takiej opłaty skutek wywarcia na niego wpływu przemocą lub groźbą bezprawną albo naruszeniem jego nietykalności cielesnej, co skutkować będzie uznaniem pisma za bezskuteczne, stanowić będzie o zrealizowaniu przez autora takiego zachowania znamion przestępstwa z art. 245 k.k.

W przypadku wniesienia jednego aktu oskarżenia łącznie przez kilku pokrzywdzonych wszyscy z nich uzyskują status oskarżycieli posiłkowych, co jest równoznaczne z objęciem wszystkich spośród nich ochroną art. 245 k.k.

Jeżeli w sprawie kilka osób uzyskało uprawnienie do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia z chwilą wniesienia tego pisma procesowego przez pierwszą z nich, pozostali pokrzywdzeni mogą jedynie przyłączyć się do postępowania w oparciu o art. 55 § 3 k.p.k. Możliwość przyłączenia się innego pokrzywdzonego tym samym czynem do postępowania, które uruchomione zostało wskutek subsydiarnego aktu oskarżenia przysługuje zarówno takiemu pokrzywdzonemu, który spełnia warunki określone w art. 55 § 1 k.p.k. do wniesienia samodzielnego aktu oskarżenia, jak i pokrzywdzonemu, który uprawnień takich nie posiada. Każdy z pozostałych pokrzywdzonych tym czynem uzyskuje pozycję oskarżyciela posiłkowego ubocznego, który działa obok subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego⁴⁰. Przyłączenie to następuje poprzez złożenie stosownego oświadczenia na piśmie lub ustnie do protokołu (art. 116 k.p.k.)⁴¹. Z momentem złożenia niniejszego oświadczenia pokrzywdzony taki uzyskuje status oskarżyciela posiłkowego ubocznego (zwanego również oskarżycielem posiłkowym subsydiarnym ubocznym), co jest równoznaczne z objęciem go ochroną art. 245 k.k.

Liczba oskarżycieli posiłkowych występujących w sprawie może zostać ograniczona przez sąd wtedy, gdy jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Z taką sytuacją mamy do czynienia w sprawach, w których liczba pokrzywdzonych przez tego samego sprawcę lub sprawców, których sprawy rozpoznawane są łącznie, może liczyć setki, a nawet tysiące osób. W tego rodzaju sprawach realizacja uprawnień chociażby jedynie przez część pokrzywdzonych do występowania w procesie karnym w charakterze oskarżyciela posiłkowego mogłaby doprowadzić do sparaliżowania procesu. Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych podyktowane jest zatem względami czysto praktycznymi,

⁴⁰ J. Grajewski [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 254.

⁴¹ Zdaniem T. Grzegorzycy oskarżycielami posiłkowymi ubocznymi stają się również inni pokrzywdzeni tym samym czynem, którzy przyłączają się do oskarżenia jakie wytoczone zostało przez samodzielnego oskarżyciela posiłkowego – por. T. Grzegorzycy, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 229. Pogląd ten wydaje się sprzeczny z wykładnią art. 54 § 1 k.p.k., albowiem jedynie w przypadku wystąpienia ze skargą przez oskarżyciela publicznego przepis ten zezwala na udział w procesie karnym oskarżyciela posiłkowego ubocznego. Jednak brzmienie przepisu art. 55 § 3 k.p.k., na mocy którego inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania sądowego sugeruje, że taki pokrzywdzony na skutek złożenia oświadczenia o przystąpieniu do postępowania rzeczywiście nabywa status oskarżyciela posiłkowego ubocznego. Wniosek taki jest tym zasadniejszy, że możliwość wystąpienia ze skargą subsydiarną posiada tylko ten pokrzywdzony, który wyczerpał drogę zażaleniową wskazaną w art. 306 § 1 lub 1a k.p.k. Jeśli więc pokrzywdzony dwukrotnie nie złożył zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia lub postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego, jedyną dla niego drogą do przystąpienia do udziału w rozprawie będzie przyłączenie się do skargi subsydiarnej wniesionej przez innego pokrzywdzonego – por. K. Dudka, *Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych w polskim procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8, s. 90.

albowiem w takiej sytuacji niepodobna prowadzić postępowania, w którym z praw strony korzysta tak wielka liczba osób, z uwagi na trudności związane z organizacją rozprawy, pojemnością sal sądowych itp.⁴²

Zatem w każdej sprawie, w której mamy do czynienia z wielością osób pokrzywdzonych każda z nich ma prawo do wystąpienia z oświadczeniem, że będzie działała w procesie w charakterze oskarżyciela posiłkowego ubocznego w oparciu o dyspozycję art. 54 § 1 k.p.k. lub też wystąpienia z subsydiarnym aktem oskarżenia, o ile wyczerpała drogę zażaleniową w trybie określonym w art. 306 § 1 lub 1a k.p.k. Pokrzywdzony, który nie zaskarżył decyzji o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub o jego umorzeniu, nie posiada czynnej legitymacji do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Może natomiast, na podstawie art. 55 § 3 k.p.k., przyłączyć się do postępowania jeżeli inny pokrzywdzony złożył subsydiarny akt oskarżenia⁴³.

Sąd orzeka, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, gdy bierze w nim już udział określona przez sąd liczba oskarżycieli (art. 56 § 1 k.p.k.). Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych odnosi się jedynie do oskarżycieli ubocznych (art. 54 i art. 55 § 3 k.p.k.)⁴⁴, albowiem oskarżyciel posiłkowy subsydiarny może być tylko jeden. Przesłanką ograniczenia możliwości udziału dalszych oskarżycieli posiłkowych w postępowaniu jest okoliczność, że jest to konieczne dla zabezpieczenia dalszego prawidłowego toku postępowania, co jest kryterium o charakterze czysto ocennym. O prawidłowym toku postępowania możemy mówić wtedy, gdy zagwarantowana jest w jego trakcie realizacja celów procesu karnego wskazanych w art. 2 § 1 k.p.k. oraz naczelnych zasad procesowych, takich jak zasada szybkości, ekonomii (ekonomiki) procesowej czy zasady prawdy⁴⁵. Ustawa procesowa nie określa liczby oskarżycieli posiłkowych, którzy mogą brać udział w postępowaniu. Liczba ta określana jest przez sąd *in concreto*, z uwagi na okoliczności konkretnej sprawy⁴⁶.

W przedmiocie ograniczenia liczby oskarżycieli posiłkowych sąd wydaje postanowienie, a orzeczenie takie powinno zapaść niezwłocznie po wpłynięciu publicznego lub subsydiarnego aktu oskarżenia i ujawnieniu się możliwości pojawienia się znacznej liczby oskarżycieli posiłkowych, co wynikać może już z załączonej do aktu oskarżenia listy

⁴² Por. T. Grzegorzczak [w:] T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2007, s. 273.

⁴³ K. Dudka, *Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych w polskim procesie karnym*, op. cit., s. 91.

⁴⁴ Za przyjęciem takiego rozwiązania opowiadają się P. Hofmański (por. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, op. cit., s. 312), W. Daszkiewicz (por. W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe, Zagadnienia ogólne*, Poznań 2000, s. 229), J. Grajewski (por. J. Grajewski [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, t. 1, Kraków 2003, s. 210), T. Grzegorzczak (por. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 230).

⁴⁵ K. Dudka, *Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych w polskim procesie karnym*, op. cit., s. 94.

⁴⁶ Z. Gostyński [w:] J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, t. 1, Warszawa 2003, s. 293.

ujawnionych osób pokrzywdzonych (art. 333 § 3 k.p.k.). W takim wypadku sąd postanawiając, iż kolejny zgłaszający się oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, odwołuje się do wcześniej wydanego postanowienia. Istnieje również możliwość określenia liczby oskarżycieli posiłkowych dopiero w postanowieniu, w którym sąd uznaje, że kolejny zgłaszający się oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu⁴⁷. Postanowienie takie musi zawierać uzasadnienie; jest ono niezaskarżalne, gdyż w momencie wydawania go nie dotyczy ono określonych osób, a jedynie liczby oskarżycieli. Nie mogą go zaskarżyć również istniejące już strony, gdyż nie zamyka im ono drogi do wydania wyroku (art. 459 § 1 k.p.k.)⁴⁸.

Odmowa dopuszczenia do udziału w sprawie, na podstawie art. 56 § 1 k.p.k., nie jest tożsama z pozbawieniem pokrzywdzonego statusu strony procesowej. Pokrzywdzony, który jest stroną postępowania przygotowawczego, nie staje się automatycznie stroną postępowania jurysdykcyjnego. Pozycję tę uzyskuje dopiero w przypadku przybrania funkcji oskarżyciela posiłkowego lub prywatnego. W art. 56 k.p.k. *expressis verbis* mowa jest właśnie o oskarżycielu posiłkowym, a nie o pokrzywdzonym, który stroną postępowania sądowego nie jest. Nie ulega zatem wątpliwości, że skoro samo złożenie oświadczenia o przystąpieniu do udziału w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego powoduje nadanie pokrzywdzonemu statusu oskarżyciela posiłkowego, to decyzja sądu o odmowie dopuszczenia go do udziału w postępowaniu w rzeczywistości nie będzie pozbawiała go pozycji strony, lecz możliwości uczestniczenia w sprawie, czyli możliwości podejmowania przez oskarżyciela posiłkowego czynności procesowych, udziału w rozprawie, zadawania pytań osobowym źródłom dowodowym, składania wniosków dowodowych, wypowiedzania się w toku rozprawy oraz zaskarżania decyzji procesowych⁴⁹. Mimo odmowy dopuszczenia do udziału w sprawie pokrzywdzonego, który na podstawie art. 56 § 1 k.p.k. złożył oświadczenie o przystąpieniu do udziału w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego ten uczestnik procesu karnego podlega ochronie art. 245 k.k.

Z chwilą odstąpienia od oskarżenia oskarżyciel posiłkowy zarówno uboczny, jak i subsydiarny, traci ochronę, jaką przyznaje mu art. 245 k.k.

Oskarżyciel posiłkowy może odstąpić od oskarżenia w każdym stadium procesu, kodeks postępowania karnego nie określa bowiem terminu, w jakim może dojść do odstąpienia od oskarżenia przez tego uczestnika procesu karnego. Stąd też przyjąć należy, że

⁴⁷ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 312–313.

⁴⁸ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 132.

⁴⁹ K. Dudka, *Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych w polskim procesie karnym*, op. cit., s. 96. Oskarżyciel posiłkowy, który nie bierze udziału w postępowaniu z przyczyn określonych w art. 56 § 1 k.p.k., może przedstawić sądowi na piśmie swoje stanowisko w terminie 7 dni od daty doręczenia niezaskarżalnego postanowienia o odmowie dopuszczenia (art. 56 § 3 k.p.k.), który to termin ma charakter instrukcyjny (art. 56 § 4 k.p.k.).

jest ono dopuszczalne aż do prawomocnego zakończenia postępowania. Odstąpienie takie powinno być wyraźne i wiążące dla sądu. Ustawa procesowa nie określa formy odstąpienia, ma tutaj zatem zastosowanie ogólna reguła wyrażona w art. 116 k.p.k., co oznacza, że oskarżyciel posiłkowy powinien złożyć oświadczenie o odstąpieniu od oskarżenia na piśmie lub ustnie do protokołu⁵⁰. Odstępując od oskarżenia oskarżyciel posiłkowy traci prawo do ponownego przystąpienia do postępowania (art. 57 § 1 k.p.k.).

Odstąpienie od oskarżenia przez oskarżyciela posiłkowego ubocznego nie wywołuje konsekwencji dla dalszego biegu procesu w sytuacji, gdy obok oskarżyciela posiłkowego ubocznego działa w nim również będący głównym oskarżycielem oskarżyciel publiczny albo oskarżyciel posiłkowy subsydiarny, który wniósł akt oskarżenia. Skutkuje jedynie niemożnością ponownego włączenia się tego podmiotu do tego samego postępowania. Z chwilą złożenia takiego oświadczenia przez oskarżyciela posiłkowego ubocznego traci on atrybut strony procesowej, a tym samym przestaje korzystać z ochrony jaką przyznaje mu art. 245 k.k.

W sytuacji, gdy oskarżyciel posiłkowy odstąpił od oskarżenia w sprawie, w której nie bierze udziału oskarżyciel publiczny, a więc w postępowaniu, które prowadzone było dotąd na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez pokrzywdzonego (oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego), a w sprawie nie występuje również oskarżyciel posiłkowy uboczny, który przystąpił do postępowania w oparciu o art. 55 § 3 k.p.k., sąd zawiadamia o tym prokuratora, który w terminie 14 dni od doręczenia zawiadomienia może przystąpić do oskarżenia (art. 57 § 2 k.p.k.)⁵¹. Oświadczenie prokuratora o przystąpieniu do oskarżenia może przybrać formę pisemną lub ustną do protokołu (art. 116 k.p.k.). Z chwilą przystąpienia przez prokuratora do oskarżenia zostaje on, jako oskarżyciel publiczny, objęty ochroną art. 245 k.k.

Nieprzystąpienie prokuratora do oskarżenia we wskazanym terminie powoduje konieczność umorzenia postępowania, a postanowienie w tym przedmiocie może wydać również referendarz sądowy (art. 57 § 2 k.p.k.). Umorzenie postępowania, o którym mowa w art. 57 § 2 k.p.k., nastąpi wyłącznie wtedy, gdy w sprawie nie ma żadnego oskarżyciela posiłkowego, a do postępowania takiego nie przystąpił prokurator. Jeśli zatem do subsydiarnej skargi oskarżyciela posiłkowego przyłączył się, w oparciu o regulację art. 55 § 3 k.p.k., inny pokrzywdzony tym samym czynem, to należy wykluczyć możliwość umorzenia

⁵⁰ J. Grajewski [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 254.

⁵¹ Termin, o którym mowa w art. 57 § 2 k.p.k., ma charakter prekluzyjny, nie może zostać przywrócony, a jego przekroczenie skutkuje wygaśnięciem prawa skargi. Zawiadomienie prokuratora o odstąpieniu oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia nie jest konieczne w sytuacji, gdy prokurator bierze udział w postępowaniu (art. 55 § 4 k.p.k.). W takim przypadku termin 14-dniowy przewidziany przez art. 57 § 2 k.p.k. na złożenie przez prokuratora oświadczenia o ewentualnym przystąpieniu do oskarżenia liczony jest od daty odstąpienia przez oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia. Nie ma przy tym przeszkód, by prokurator od razu przystąpił do oskarżenia.

postępowania w trybie art. 57 § 2 k.p.k. Dopiero bowiem odstąpienie od skargi przez oskarżyciela skutkowało będzie umorzeniem postępowania, o ile prokurator nie przystąpił do oskarżenia⁵². Artykuł 57 § 2 k.p.k. nie będzie miał zastosowania także wówczas, gdy w procesie występowało już tylko dwóch oskarżycieli posiłkowych ubocznych, z uwagi na wcześniejsze odstąpienie od oskarżenia przez oskarżyciela subsydiarnego, a od oskarżenia odstąpił tylko jeden z nich. Proces, w takim przypadku, będzie się zatem toczył, aż od oskarżenia odstąpi ostatni oskarżyciel posiłkowy uboczny, a do oskarżenia nie przystąpi prokurator⁵³.

W razie śmierci oskarżyciela posiłkowego osoby dla niego najbliższe mogą przystąpić do postępowania w tym charakterze, a więc w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Z chwilą wstąpienia do procesu przez osobę najbliższą dla zmarłego oskarżyciela posiłkowego zostaje ona objęta ochroną art. 245 k.k.

W przypadku śmierci oskarżyciela posiłkowego ubocznego osoby dla niego najbliższe mogą wstąpić w jego prawa w każdym stadium postępowania, aż do jego prawomocnego zakończenia (art. 58 § 1 k.p.k.). Może to zatem nastąpić zarówno na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego, jak i w trakcie postępowania odwoławczego. Uregulowanie, o którym mowa w art. 58 § 1 k.p.k., dotyczy sytuacji, gdy zmarły pokrzywdzony działał w postępowaniu wytoczonym przez oskarżyciela publicznego jako posiłkowy oskarżyciel uboczny (art. 54 § 1 k.p.k.), bądź też w podobnym charakterze obok oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego (art. 55 § 3 k.p.k.).

Przystąpienie osoby najbliższej dla zmarłego oskarżyciela posiłkowego do procesu następuje przez złożenie stosownego oświadczenia, które oceniane jest przez sąd na gruncie art. 56 § 2 k.p.k. Ustawa procesowa nie określa formy takiego oświadczenia. Stąd przyjąć należy, że może być ono złożone na piśmie lub ustnie do protokołu (art. 116 k.p.k.). W przypadku złożenia go na piśmie oświadczenie takie powinno spełniać wymogi przewidziane przez art. 119 § 1 k.p.k. dla pisma procesowego. Z chwilą złożenia takiego oświadczenia osoba najbliższa dla zmarłego pokrzywdzonego, który działał w postępowaniu karnym w jednej ze wskazanych powyżej ról, zostaje objęta ochroną art. 245 k.k.

Odmiennie sytuacja kształtuje się w razie śmierci oskarżyciela posiłkowego, który samodzielnie popierał oskarżenie (art. 58 § 2 k.p.k.), przez którego należy rozumieć oskarżyciela posiłkowego, wnoszącego akt oskarżenia, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k., a także oskarżyciela posiłkowego ubocznego, działającego na podstawie art. 55 § 3 k.p.k. w sytuacji, gdy wcześniej oskarżyciel posiłkowy subsydiarny odstąpił od oskarżenia, a zmarły

⁵² K. Dudka, *Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych w polskim procesie karnym*, op. cit., s. 91.

⁵³ S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego*, op. cit., s. 87. Termin, o którym mowa w art. 57 § 2 k.p.k., ma charakter prekluzyjny, nie może zostać przywrócony, a jego przekroczenie skutkuje wygaśnięciem prawa skargi.

oskarżyciel był jedynym podmiotem jaki działał po stronie oskarżenia, a więc jeżeli z chwilą jego śmierci nie ma już w procesie żadnego innego podmiotu, który popierałby oskarżenie⁵⁴. W przypadku, o którym mowa w art. 58 § 2 k.p.k., w grę wchodzi również sytuacja, gdy umrze oskarżyciel posiłkowy, który przyłączył się do postępowania wszczętego przez oskarżyciela publicznego, a następnie popierał oskarżenie po odstąpieniu oskarżyciela publicznego od oskarżenia (art. 54 § 2 k.p.k.)⁵⁵. Tu postępowanie zawiesza się, a osoby najbliższe dla zmarłego mogą wstąpić w prawa zmarłego oskarżyciela posiłkowego w ciągu 3 miesięcy od dnia jego śmierci, a jeżeli w tym terminie tego nie uczynią sąd lub referendarz sądowy umarza postępowanie (art. 58 § 2 k.p.k. w zw. z art. 61 k.p.k.)⁵⁶. Również i w tym przypadku z chwilą złożenia przez osobę najbliższą dla zmarłego pokrzywdzonego, który występował w takiej roli procesowej oświadczenia o przystąpieniu do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego, zostaje ona objęta ochroną art. 245 k.k.

W wypadku braku lub nieujawnienia osób najbliższych dla zmarłego oskarżyciela posiłkowego w rozpatrywanej tutaj sytuacji zastosowanie może znaleźć art. 52 § 1 *in fine* k.p.k., który daje prokuratorowi uprawnienie do wykonywania praw pokrzywdzonego w razie jego śmierci⁵⁷. Przepis ten nie stwarza jednak podstawy do działania w wypadku, gdy osoby najbliższe nie skorzystały z możliwości wstąpienia w prawa zmarłego pokrzywdzonego⁵⁸. Wydaje się, jak trafnie zauważył S. Steinborn: „iż można zaproponować w takiej sytuacji zastosowanie rozumowania *ad maiore ad minus* polegającego na uznaniu, iż skoro w razie odstąpienia oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia należy, zgodnie z art. 57 § 2 k.p.k., zawiadomić prokuratora, aby mógł on w terminie 14 dni przystąpić do oskarżenia, to tym bardziej należy powiadomić prokuratora w sytuacji, gdy osoby najbliższe nie wyrażają zainteresowania wstąpieniem w prawa zmarłego oskarżyciela posiłkowego. Prokurator, podejmując decyzję w tym zakresie, powinien kierować się przede wszystkim interesem społecznym oraz uzasadnionym interesem pokrzywdzonego”⁵⁹. W razie wstąpienia w takiej sytuacji do procesu przez prokuratora zostaje on, jako oskarżyciel publiczny, objęty ochroną art. 245 k.k.

W obu wskazanych powyżej przypadkach prawo wstąpienia do procesu ma każda z osób należących do kategorii osób najbliższych, o których mowa w art. 115 § 11 k.k., z tym

⁵⁴ S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego*, op. cit., s. 90.

⁵⁵ Por. Z. Gostyński [w:] J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 132.

⁵⁶ Termin, o którym tutaj mowa, jest terminem zawitym i może zostać przywrócony na zasadach ogólnych, określonych w art. 126 § 1 k.p.k.

⁵⁷ R. Kmieciak, *Posiłkowe oskarżenie zastępcze w sprawie o przestępstwo publiczno-skargowe, Uwagi na tle kodeksu postępowania karnego z 1997 r.*, [w:] *Nowe prawo karne procesowe, Zagadnienia wybrane, Księga pamiątkowa ku czci prof. Wiesława Daszkiewicza*, pod red. T. Nowaka, Poznań 1999, s. 310–311.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego*, op. cit., s. 94.

że wstąpienie jednej z nich eliminuje uprawnienia pozostałych, które stają się nieuprawnionymi w rozumieniu art. 56 § 2 k.p.k., albowiem prawa zmarłego są już wykonywane przez osobę, która wstąpiła do postępowania. Sąd badając, czy oświadczenie po śmierci oskarżyciela posiłkowego złożyła osoba uprawniona (najbliższa), jest zobowiązany do niedopuszczenia osoby nieuprawnionej do działania w procesie w charakterze oskarżyciela posiłkowego⁶⁰. Nie jest możliwe przyznanie uprawnień oskarżyciela posiłkowego innym osobom niż te, które zostały wymienione w art. 58 k.p.k.⁶¹ Sąd w przypadku stwierdzenia, że osoba która złożyła oświadczenie o wstąpieniu do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego nie jest osobą najbliższą dla zmarłego powinien wydać postanowienie, na mocy którego nie dopuści jej do udziału w postępowaniu (art. 56 § 2 w zw. z art. 58 § 1 lub 2 k.p.k.). Postanowienie takie jest niezaskarżalne (art. 56 § 3 w zw. z art. 58 § 1 lub 2 k.p.k.).

Odstąpienie przez osobę najbliższą, która wstąpiła w prawa zmarłego oskarżyciela posiłkowego, od oskarżenia wiąże innych uprawnionych, którzy nie mogą już wstąpić w prawa oskarżyciela posiłkowego. Z chwilą złożenia oświadczenia o odstąpieniu od oskarżenia osoba taka traci ochronę jaką przyznaje jej art. 245 k.k. W sytuacji jednak, gdy oskarżyciel posiłkowy uboczny stał się jedynym inicjatorem postępowania (np. tylko on wniósł środek zaskarżenia) i zmarł, sąd powinien przerwać lub nawet odroczyć rozprawę i rozpoznanie sprawy, aby umożliwić najbliższemu zmarłego złożenie oświadczenia co do wstąpienia do procesu, albowiem śmierć strony może tu doprowadzić do umorzenia postępowania odnośnie do danego środka (art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.)⁶². Z chwilą przystąpienia do postępowania osoba najbliższa dla zmarłego staje się oskarżycielem posiłkowym i stroną w procesie karnym, a tym samym zostaje objęta ochroną art. 245 k.k.

Pamiętać należy, że stosownie do treści art. 52 § 2 k.p.k. organ procesowy, w tym również i sąd, dysponując informacjami o osobach najbliższych dla zmarłego pokrzywdzonego, który występował w charakterze oskarżyciela posiłkowego, powinien pouczyć przynajmniej jedną z nich o przysługujących uprawnieniach. Zaniechanie takiego pouczenia, stosownie do art. 16 § 1 k.p.k., nie może wywoływać ujemnych skutków prawnych dla uczestnika, wobec którego doszło do takiego uchybienia, z tego też powodu jego zaistnienie jest przyczyną niezależną od niego, skutkującą zasadnością wniosku o przywrócenie terminu do wstąpienia do procesu w miejsce zmarłego⁶³.

⁶⁰ Por. Z. Gostyński [w:] J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S. M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 297.

⁶¹ Postanowienie SN z 8 listopada 1978 r., IV KR 299/78, OSNKW 1979, nr 4, poz. 95.

⁶² Z. Gostyński [w:] J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S. M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 298.

⁶³ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, op. cit., s. 135.

Na gruncie art. 58 k.p.k. powstaje pytanie, czy w przypadku wydania przez sąd w oparciu o art. 56 § 1 k.p.k. postanowienia o odmowie dopuszczenia oskarżyciela posiłkowego do postępowania osoby najbliższe mają prawo do skorzystania z uprawnień, o których mowa w tym przepisie. Odpowiedzi na powyższe pytanie szukać należy w treści art. 52 § 1 k.p.k., w myśl którego w razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe. Również art. 61 § 1 k.p.k., który ma odpowiednie zastosowanie do oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego określa, że osoby najbliższe mogą wstąpić w prawa zmarłego pokrzywdzonego. Jak trafnie wskazuje K. Dudka „prawa, o których mowa nie mają jednak charakteru hipotetycznego jako zespołu uprawnień przysługujących w modelowym procesie karnym potencjalnemu pokrzywdzonemu, lecz należy rozumieć je jako sumę uprawnień posiadanych przez konkretnego pokrzywdzonego (oskarżyciela posiłkowego) w procesie karnym, w którym jest stroną procesową. Z tego też tytułu, jeśli zmarły oskarżyciel posiłkowy nie został dopuszczony do udziału w procesie z przyczyn wskazanych w art. 56 k.p.k., również osoba najbliższa zostanie pozbawiona tego uprawnienia. W takiej sytuacji sąd powinien wydać postanowienie, na mocy którego wstępującą w prawa zmarłego oskarżyciela posiłkowego osobę najbliższą, która tym samym sama staje się oskarżycielem posiłkowym i stroną w procesie karnym, nie dopuści do udziału w postępowaniu na podstawie art. 56 § 1 k.p.k. w zw. z art. 58 k.p.k.”⁶⁴ Osoba taka z chwilą złożenia oświadczenia o przystąpieniu do postępowania zostaje objęta ochroną art. 245 k.k.

Istotnym mankamentem art. 245 k.k. jest pominięcie wśród podmiotów jakie korzystają z ochrony tego przepisu pełnomocnika procesowego, którym w tym przypadku może być adwokat lub radca prawny. Przedstawione powyżej regulacje prawne związane z występowaniem w procesie karnym w charakterze oskarżyciela posiłkowego, w szczególności subsydiarnego, wskazują na szczególną rolę, jaką w tym przypadku odgrywa pełnomocnik pokrzywdzonego, bez którego dokonanie niektórych czynności procesowych byłoby niemożliwe. Pominięcie tej kategorii uczestników procesu karnego w katalogu podmiotów korzystających z ochrony art. 245 k.k. wymaga pilnej korekty ustawodawczej, albowiem zachowania, jakie przybierają postać np. przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego, kwalifikowane mogą być jedynie jako wypełniające znamiona występku z art. 191 § 1 k.k., a nie jako przestępstwo z art. 245 k.k. Zmiana taka pojawiła się wprawdzie w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną

⁶⁴ K. Dudka, *Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych w polskim procesie karnym*, op. cit., s. 99–100.

Prawa Karnego (projekt z 5 listopada 2013 r.⁶⁵). Jednak przyjęty 8 maja 2014 r. przez Rząd projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁶⁶ różni się w zasadniczych punktach od Projektu nowelizacji k.k. przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego i przedłożonego Ministrowi Sprawiedliwości 5 listopada 2013 r. Próżno szukać postulowanej zmiany również w ustawie z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁶⁷. Tym samym zmiana art. 245 k.k. pozostaje jedynie postulatem legislacyjnym z niewątpliwą stratą dla praktyki.

Abstract

In the article the issues associated with the protection 245 Penal Code is granting the auxiliary prosecutor the Art. by which were presented. The author is calling for in order to provide his attorney by the auxiliary prosecutor also with the protection of this recipe, pointing simultaneously, that omitting this participant in criminal proceedings as using the protection of this recipe he constitutes the oversight for the legislator and requires the legislative revision.

⁶⁵ <<https://www.google.pl/#q=projekt+kodeksu+karnego+z+5+listopada+2013+r.>>. W projekcie przyjęto: „Art. 245. Kto w związku z postępowaniem prowadzonym na podstawie ustawy, używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na stronę tego postępowania, świadka, biegłego, tłumacza, obrońcę, przedstawiciela albo pełnomocnika, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.”

⁶⁶ <<http://bip.kprm.gov.pl/kpr/bip-rady-ministrow/projekty-ustaw-przeslan/2887,Projekty-ustaw-przeslane-do-Sejmu-RP.html>>.

⁶⁷ Dz.U. z 2015 r. poz. 396.